

Ressurshefte for de voksne:

BARNAS RETTIGHETSKORT

REVIDERT UTGAVE 2017

INNHold

Forord	3
Barns rettigheter	4
Viktige samtaler	6
Bruken av Barnas Rettighetskort	8
Aktiviteter, sanger og barnelitteratur	9
Slipp barna til!	20
Om UNICEF	21
Litteratur/Kontaktinformasjon	22
Barnekonvensjonen, forenklet utgave	23

Takk til

Aud Irene Tunsjø i Torshovtoppen barnehage / Bente Meier, pedagogisk leder i Nordstrand Menighets barnehage / Deichmanske biblioteks barne-, ungdoms- og skoleavdeling/ Eline Bangor og Kjerstin Andresen i Sinsen barnehage / Marianne Larsen, Jorun Opsand og Elin Rydjord, Statens Barnehus Oslo / Finn Erik Nilsen i Sofienbergparken barnehage / Hanne Cook Hope og frivillige rådgivere i Bekymringstjenesten i Voksne for Barn / Hanne Holt, prosjektleder Den Ene, UNICEF Norge / Lars-Petter Helgestad, Sam-arbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn / Magnhild Søsveen, Rådgiver, IKO / Marie Martinsen i Sjokoladefabrikken barnehage / Marit Næss og Elisabeth Rasch i Badebakken barnehage, Oslo / Sunniva Gylver, prest i Kampen kirke / Vibeke Eikås, Amnesty International Norge / Trude Barstad og Else-Gro Jørgensen fra Støttesenteret Mot Incest

En særlig takk til Marianne Larsen og Jorun Opsand for faglig veiledning og verdifulle bidrag i forbindelse med revidert utgave.

Utgiver: UNICEF Norge. Prosjektleder: Ellen Sandøe
Tekster på kortene rett til å bestemme over sin egen kropp og å ha det trygt og godt
Marianne Larsen og Jorun Opsand, Statens Barnehus Oslo
Tekster på de øvrige rettighetskortene: Tor Edvin Dahl
Tekster der ikke annet er angitt: Ellen Sandøe
Grafisk design: UNICEF Norge
Grafisk produksjon: Grafikk og Musikk AS
ISBN: 978-82-7097-049-0

FNs barnekonvensjon sier at alle barn har rett til liv og utvikling, omsorg og beskyttelse, deltakelse og medvirkning. I vårt eget land og verden for øvrig er det barn som utsettes for brudd på disse rettighetene hver eneste dag. Mange vet ikke om sine rettigheter og at det de utsettes for er galt. De kjenner ingen annen virkelighet. For å kunne stå opp for egne og andres rettigheter må en kjenne dem.

Myndighetene har ifølge barnekonvensjonens artikkel 42 forpliktet seg til å gjøre konvensjonens innhold kjent blant voksne og barn. Som lærer og barnehagelærer har du del i det ansvaret. Barnas Rettighetskort skal hjelpe deg med dette.

Første utgave ble utviklet etter anbefaling fra en gruppe barnehagelærere. Materiellet er ment som et verktøy som skal gjøre det lettere å snakke med barn i barnehage og småskole om barns rettigheter og brudd på rettighetene både i Norge og internasjonalt.

Siden lanseringen i 2011 er kortene tatt i bruk i flere hundre skoler og barnehager over hele landet. De brukes blant annet i forbindelse med samlingsstund/klassering, FN-dagen, 24. oktober og barnekonvensjonsdagen, 20. november.

De siste årene har forebygging av vold og seksuelle overgrep blant de yngste fått økt fokus, også i barnehagelærerutdanningen. Media kan fortelle om en rekke overgrep mot barn, og dette er antakelig bare toppen av isfjellet. UNICEF Norge har fått midler fra Justisdepartementet til denne reviderte utgaven av Barnas Rettighetskort for at retten til beskyttelse mot vold og seksuelle overgrep skal bli sterkere vektlagt.

Materiellet er utvidet med et kort om retten til beskyttelse mot vold i tillegg til at noen tekster og fotografier er endret og revidert.

Vi håper denne nye utgaven blir et nyttig verktøy både i arbeidet med å forebygge rettighetsbrudd overfor barn i Norge, men også med tanke på å gjøre barns rettigheter i et internasjonalt perspektiv kjent for de aller yngste.

BARNES RETTIGHETER

Av Elin Saga Kjørholt seniorrådgiver hos barneombudet

FNs barnekonvensjon fastsetter barns egne menneskerettigheter. Men hva er egentlig menneskerettigheter? Hvorfor har barn fått sin egen menneskerettighetskonvensjon? Hva innebærer egentlig rettighetene, og hvilken betydning har disse i barnas hverdag?

HVA ER MENNESKERETTIGHETER?

Barns rettigheter er en del av de universelle menneskerettighetene. Disse har sitt utspring i prinsipper som er utviklet gjennom århundrer, vokst fram gjennom tanken om menneskeverdet og respekt for individet. Menneskerettighetenes grunntanke er at alle mennesker er likeverdige individer med grunnleggende behov som de har krav på at skal være oppfylt. Etter de grusomme overgrepene mot menneskeheten i de to verdenskrigene, har det internasjonale samfunnet nedfelt rettighetene i juridisk bindende konvensjoner som gir det enkelte individ rettigheter, mens staten har forpliktelser. Dette innebærer at staten har plikt til å sikre grunnleggende rettigheter for demokratiet som ytrings- og forsamlingsfrihet, og viktige rettsprinsipper som beskyttelse mot frihetsberøvelse uten en rettfærdig rettergang. Samtidig skal staten sikre oppfyllelse av menneskets grunnleggende behov, for eksempel rett til rent vann, mat, bolig, utdanning, helse og beskyttelse mot vold og overgrep. Det gis særlige rettigheter for utsatte grupper som kvinner, barn, minoriteter og funksjonshemmede.

Alle menneskerettigheter gjelder også for barn.

HVORFOR HAR VI FNS BARNEKONVENSIJON SPESIELT FOR BARNES RETTIGHETER?

Barn utgjør en stor del av jordas befolkning, i gjennomsnitt 50 prosent i utviklingsland og rundt 25 prosent i utviklede land. Barna utgjør fremtiden sier man ofte, men barn er like mye en del av samfunnet mens de er barn. Barndommen er en tid med veldig utvikling, og gjør at barn har særlige behov. Konvensjonen fastsetter normer om forståelse av barn og deres særlige behov. Samfunnet vårt er bygd på voksnes premisser, og barn er avhengige av voksne. Derfor er det viktig at barns rettigheter og synspunkter tas med når man former det samfunnet vi alle skal bo i. Barnets rolle har tradisjonelt vært som del av familien, og deres verden har i stor grad vært styrt av voksne. Tanken om en egen konvensjon for barn fikk fart under FNs barneår i 1979 og utviklet seg utover 80-tallet til vi fikk FNs barnekonvensjon i 1989. Alle stater i verden har sluttet seg til barnekonvensjonen bortsett fra ett (USA). Dette gjør den til et sterkt verktøy for barns rettigheter.

HVA INNEBÆRER DET AT BARN HAR EGNE RETTIGHETER?

Konvensjonen fastslår at barnet er et eget individ, og et rettssubjekt med egne rettigheter. Den dekker alle typer rettigheter og fastsetter også rettigheter spesielt for barn; rett til utdanning, rett til fritid og lek, rett til omsorg og rett til beskyttelse mot vold og overgrep. Konvensjonen fastsetter fire overordnede prinsipper som skal ivaretas i alt arbeid med barn; prinsippet om barnets beste, prinsippet om rett til liv og optimal utvikling, prinsippet om barns rett til deltakelse og prinsippet om ikke-diskriminering. Barn er avhengige av at voksne ser dem, lytter til dem, forstår dem og tar dem på alvor. De er også i stor grad avhengig av at voksne sier ifra. Dette er vårt ansvar. Det er voksnes ansvar at barn får delta og medvirke aktivt til sin egen utvikling, det er voksnes ansvar å sørge for tiltak og prioriteringer som ivaretar barn, det er voksnes ansvar å se de barna som har det vanskelig; snakke med dem og vise at vi voksne vil ta ansvar for å beskytte barn. Målet er å gi alle barn så gode oppvekstvilkår som mulig. Dette gjelder overalt i verden.

HVA BETYR RETTIGHETENE I BARNAS HVERDAG?

Et barns verden består først av hjemmet og familien. Så utvider verden seg gradvis til lokalsamfunn med gater, lekeplass og barnehage og skole, før verden etter hvert blir enda større. Det er i denne verden barns rettigheter skal oppfylles. Barnet har rett til god omsorg og kontakt med familien sin. Dersom familien ikke kan gi barnet nødvendig omsorg, har barnet rett til at staten sikrer barnet god omsorg. Staten skal sikre at barnet får skolegang, at innholdet i skolen er riktig og at barnet har en trygg vei til skolen. Barnet har også rett til nødvendig helsehjelp. Og barnet har rett til lek og fritid, noe som betyr at tiden til plikter og arbeid skal begrenses. I land som Norge er tjenestene ofte på plass, men de er ikke alltid tilpasset barn, og prinsippene om barnets beste,

retten til optimal utvikling, barnets rett til deltakelse og prinsippet om ikke-diskriminering har man kanskje ikke tenkt på. I andre land kan staten ha store utfordringer med å gi barn disse tilbudene. Da kan UNICEF og andre organisasjoner være til hjelp. Det er et viktig prinsipp når man arbeider med rettigheter at man skal gjøre mennesker til aktive deltakere i eget liv, og arbeidet består derfor i å legge til rette for at menneskene og staten selv skal kunne sikre barns rettigheter. Slik bistår man nærmiljøet og landet med utvikling fremfor å overta oppgaver og dermed gjøre landet avhengig av hjelp utenfra. Rettighetene er utviklet med tanke på det enkelte barns behov og opplevelse av egen hverdag. Dette vil være avhengig av den virkeligheten barnet lever i. Et eksempel som kan belyse dette, er relativ fattigdom. Det vil oppleves på en annen måte for et barn å være fattig i Norge, der de fleste andre fremstår som vellykket og har alt, enn i et utviklingsland, hvor fattigdom rammer store deler av befolkningen.

Barns rett til å delta og bli hørt er et viktig prinsipp som alle som jobber med barn må vite hva innebærer i deres situasjon. Prinsippet om barns deltakelse bør praktiseres fra tidlig alder slik at barn trenes opp til å være aktive deltakere i sin egen hverdag helt fra de er små. Det finnes mange metoder for dette som kan benyttes helt fra barnehagen. Ofte har barn selv både løsninger og gode ideer for å endre sin egen situasjon. Slik kan barn og voksne trenes opp til å ivareta barns tanker og innspill i alle deler av deres liv og miljø.

VIKTIGE SAMTALER

Første avsnitt er redigert fra "Du er viktigere enn du tror – også for andres barn," veilederhefte fra UNICEF Norge for deg som jobber i barnehagen. «Vold og seksuelle overgrep mot barn», «Rutiner for varsling» og «Hvordan møte barn som forteller» er skrevet av Marianne Larsen og Jorun Opsand ved Statens Barnehus Oslo.

Kan vi snakke med barn om alt mellom himmel og jord?
"Vårt svar er et betinget ja. Men du skal tilpasse ganske nøye for tid, sted og barnets alder", svarer barnepsykolog Magne Raundalen og spesialpedagog og forsker Jon-Håkon Schultz. De sier også: "Den vanskelige samtalen har som mål at barnet skal forstå og bli roet av å snakke om det. Da må vi forsikre oss om at de virkelig blir det."

SMÅ BARN OG EN GLOBAL VIRKELIGHET.
Ett aktuelt tema er barns bekymringer som knytter seg til hendelser i nyhetsbildet, der barn og voksne lider stor nød eller omkommer. I følge barnepsykolog Magne Raundalen kan barn helt ned i tre-fireårsalderen få med seg kritiske hendelser via eldre barn. I slike situasjoner vil barn ha behov for samtaler og trøst for å forstå og bearbeide opplevelser og inntrykk. De voksne må ta initiativ til å snakke om disse tingene – ikke vente til barna spør. Noen barn spør mye av seg selv, men andre går rundt med spørsmål og frykt uten å snakke om det. Start gjerne med å spørre hva barna har sett og hva de tenker om det, slik at samtalen kan dreie seg om det som allerede opptar barna. Dersom barna ikke viser interesse for temaet, er det greit at du lar det ligge – men det vet du først etter at du har sjekket ut hva de tenker på.
"Gode knagger er ord og begreper som gjør at barnet kan forstå på sitt nivå," sier Raundalen. "Får barnet faste knagger, kan de henge fra seg mye unødig frykt og bekymring, og de kan snakke om det som henger der. Selv små barn kan trenge å forstå hva et jordskjelv eller en tsunami er. Andre ganger kan det hjelpe med «hender veldig sjelden, nesten aldri, jeg er ikke redd.» Større barn trenger at du forklarer din egen trygghet."

- Her er noen gode råd (som også kan videreformidles til foreldre/foresatte):**
- Vær rolig. Bruk god tid på å snakke med barna om det som har skjedd.
 - Ærlig og forståelig informasjon er viktig. Sjekk at barna har forstått ved å spørre om deres tanker.
 - Gi barna tid til å snakke. Lytt til deres reaksjoner og følelser og ta dem på alvor.
 - Du trenger ikke å ha svar på alle spørsmål – det er ok å fortelle barnet at du ikke vet.
 - Forsikre barna om at de er trygge, og tilbring mye tid sammen i felles aktiviteter.
 - Fortell barna om hva som gjøres for å hjelpe.
 - Samtaler mellom voksne kan skremme barn unødig, vær obs på hva barn overhører.
 - Gjør det tydelig for barnet at det er de voksne som har ansvaret for å gi nødvendig hjelp.

VOLD OG SEKSUELLE OVERGREP MOT BARN
Vold og seksuelle overgrep rammer en betydelig del av barn og ungdom i Norge, og starter for mange i tidlig barnealder. Barn i alle samfunnslag og kulturer blir utsatt, og de fleste utøvere er noen barnet har et tillitsforhold til. Barn trenger informasjon og hjelp til å kunne formidle om de blir utsatt.

Det er gjennomført to store omfangsundersøkelser om norske ungdommers erfaring med vold og seksuelle overgrep; Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk

stress, NKVTS; "Vold og voldtekt i oppveksten" fra 2015, og fra Velferdsforskningsinstituttet, NOVA; "Vold og overgrep mot barn og unge. Omfang og utviklingstrekk 2007-2015". I NKVTS undersøkelsen svarte en av ti (9,6 %) at de har blitt utsatt for vold av noen grad, og 1,7 % svarte at de minst en gang hadde blitt utsatt for alvorlig fysisk vold fra sine foresatte. Nesten like mange rapporterte om omsorgssvikt (8,5 %) som fysisk vold. I NOVA undersøkelsen rapporterte 21 % at de hadde opplevd fysisk vold fra minst en foresatt i løpet av oppveksten. Flere jenter (13 - 29 %) enn gutter (4 - 7 %) hadde opplevd noen form for seksuelt overgrep.

Ingen av undersøkelsene tar kun for seg vold og overgrep mot førskolebarn, og det er vanskelig å få sikker kunnskap om vold i tidlig barnealder i denne type undersøkelse, men omtrent en fjerdedel svarte at de var under 6 år første gang de ble utsatt for fysisk vold fra foreldre/foresatte.

Risikofaktorer er noe forskjellig for seksuelle overgrep og vold, men generelle faktorer som kan gjøre barn mere utsatt er dårlig familieøkonomi, barn som ikke lever sammen med begge foreldre, foresatte med psykiske vansker og rus/alkohol misbruk.

RUTINER FOR VARSLING
I møte med barn kan du få signaler som gjør deg bekymret for om barnet blir utsatt for ulike former for omsorgssvikt, vold eller seksuelle overgrep.

For å fremtre som trygge voksne, må ansatte være forberedt og ha kunnskap om hvordan håndtere barns fortellinger eller mulige bekymringsfulle observasjoner du gjør. Det er et lederansvar å etablere gode rutiner og ha en plan for hvordan håndtere slik bekymring. Rutinen bør være nedfelt skriftlig, gjennomgås jevnlig og være godt kjent for alle ansatte. Det er viktig at temaet jevnlig settes på dagsorden eksempelvis på personalmøter og at ansatte kan trene på bruk av kortene ved hjelp av rollespill o.l.

Alle ansatte har meldeplikt til barnevernet hvis de har bekymringsfull informasjon eller mistanke om at barn utsettes for omsorgssvikt, vold, seksuelle overgrep o.l. Meldeplikten går da foran taushetsplikten. Barneverntjenesten har i neste omgang plikt til å undersøke om det er grunnlag for misanken. Melderer skal ikke gjøre denne vurderingen. Alle som jobber med barn og som har informasjon eller alvorlig mistanke om at et barn utsettes for straffbare forhold som vold eller seksuelle overgrep, har avvergeplikt, jmfør Straffeprosessloven § 196. Du skal da snarest varsle barnevern og politi. Brudd på avvergeplikten kan medføre bot eller fengsel inntil 1 år.

HVORDAN MØTE BARN SOM FORTELLER
Hvis barnet formidler noe som gir grunn til bekymring, la barnet fortelle fritt. Det er først og fremst viktig å lytte, forholde seg rolig og så nøytralt som mulig. Ikke still ledende spørsmål eller avbryt barnet. Si gjerne at det er bra barnet fortalte, at barn ikke skal behandles slik og at du vil finne ut hvordan barnet kan få hjelp eller få det bedre. La barnet fortsette dagen som vanlig. Noter etterpå så nøyaktig som mulig barnets uttalelser, i hvilken situasjon informasjonen framkom og hva du selv sa. Ta kontakt med leder og vurder sammen hvordan forholde dere videre. Dersom barnet forteller om straffbare forhold som vold eller seksuelle overgrep, er det viktig å avrunde samtalen relativt raskt slik at de rette instanser kan varsles for å håndtere situasjonen og følge opp barnet. Barn som begynner å fortelle med andre barn til stede, bør naturlig og så raskt som mulig forklares at du vil snakke mer med barnet alene etterpå. Legg til rette for en samtale så snart som mulig. Ved usikkerhet og behov for å drøfte om meldeplikten utløses, er det mulig å ringe barnevern, politi, Statens Barnehus eller andre for å drøfte. Du kan da holde barnets navn anonymt, og kun presentere deg ved navn og arbeidssted. Du finner informasjon om ulike hjelpeinstanser du kan henvende deg til, med telefonnummer og kontaktinformasjon på dinutvei.no.

BRUKEN AV BARNAS RETTIGHETSKORT

Kortene i dette opplegget omhandler svært ulike rettigheter fra FNs barnekonvensjon. For å gjøre stoffet tilgjengelig for førskole- og skolebarn, har vi måttet konkretisere og forenkle. Noen av rettighetene er for de fleste norske barn en selvfølge, som retten til rent vann, men mange av kortene tar også opp rettigheter noen barn i Norge ikke får innfridd, som rett til omsorg og beskyttelse mot overgrep. Vi har følgende mål med kortene:

- Bidra til forståelse og toleranse for ulikhet blant barna for å forebygge erting og mobbing.
- Gi en første kunnskap om fattigdoms-problematikken i verden og oppmuntre til solidaritet.
- Gi økt kunnskap til ansatte som arbeider med barn for å fange opp utsatte barn.
- Gi barn informasjon og økt kunnskap om rettigheter, kropp og grenser slik at barn selv kan formidle dersom de utsettes for noe ulovlig.

For at opplegget skal ha størst mulig effekt, bør ledelsen stå bak beslutningen om å bruke kortene, og hvilke gruppe barn som skal følge opplegget. Sett av tid på årsplanen. Informer foreldrene og hele personalet om opplegget. Ikke gjør det til noe veldig spesielt, men presenter det som en del av det daglige arbeidet knyttet til barns rettigheter. Bruk eksisterende kanaler som for eksempel oppslagstavle, informasjonsbrev til hjemmene, personalmøter, foreldremøter osv. En plakat eller flere med barns rettigheter bør henge godt synlig i lokalene.

Kortene kan brukes fleksibelt. En kan plukke ut noen kort og konsentrere seg om dem i en periode, eller en kan for eksempel ha ett kort pr uke som henges opp på vegg

etter samlingsstunden. I dette heftet finner du bakgrunnsinformasjon og forslag til oppfølging i form av aktiviteter og litteratur.

Kortene er ment som utgangspunkt for gruppesamtaler med barn. Det er viktig å skape et aksepterende klima hvor ingen er redde for å si noe galt. Alle barnas bidrag må bli positivt mottatt selv om de kan oppleves irrelevante. Hvis for eksempel et barn plutselig forteller om noe tilsynelatende utenfor sammenhengen, kan en måte å holde seg på sporet være å spørre om dette kunne ha hendt med barna på bildet også.

Det kan være trygt og fint med bestemte ritualer knyttet til gruppesamtaler eller samlingsstunder som dette. Sitt gjerne i en ring et fast sted. Velg et sted der dere ikke blir forstyrret av andre. Dere kan tenne et stearinlys/ha en fast åpning i form av en sang/musikkstykke eller noe som alltid sies. Den som har ordet, holder en bamse, erterpose eller lignende.

Forbered barna på at i disse samlingene skal dere snakke om mye som er fint, men også det som er vanskelig. Alle kan si hva de mener, og ingen spørsmål er dumme. Samtidig som det er viktig at barna får komme med sine innspill, bør den voksne lede samtalen med åpne spørsmål. Det er fort gjort for små barn "å assosiere seg helt vekk." Her kan forslagene til spørsmål bak på kortene være til hjelp.

Det er viktig at rettighetskortene ikke blir brukt for sent på dagen med tanke på at barn kan komme med en uttalelse som bør følges opp samme dag. Se «viktige samtaler», side 6.

AKTIVITETER, SANGER & BARNELITTERATUR

På de neste sidene finner du tips til aktiviteter, sanger og litteratur du kan bruke i tilknytning til kortene.

Aktiviteter som passer til flere av kortene:

- Tenk at dere går inn i bildet og kan snakke med barna. Hva vil dere spørre dem om?
- Hva tror dere foregår utenfor bildet - på siden, foran og bak?
- Hva har skjedd rett før bildet ble tatt – hva vil skje videre? (Dette kan utvikles videre til et rollespill.)

Noen av aktivitetene i dette heftet er hentet fra "First Step to Rights", utgitt av UNICEF UK.

"Rettighetsgjenstander"

Til flere av kortene kan du ha nytte av noen gjenstander som symboliserer sentrale rettigheter. Her er noen forslag:

- Mat: en frukt/grønnsak/rosineske/ris eller lignende
- Vann: kran/liten vannbøtte/vannflaske ...
- Hjem: lite lekehus
- Lek: ball/bamse ...
- Familie: noen små dukker
- Helsehjelp: "doktorsett"

Her finner du flere bilder: unicef.no/skole

Barnekonvensjonens artikkel 27 dekker mye, blant annet retten til mat, vann og et sted å bo: **Barn har rett til en levestandard som er tilstrekkelig for deres utvikling. Foreldrene eller andre som har ansvar for barnet, har hovedansvar for å sikre de levevilkår som er nødvendige for barnets utvikling. Staten har plikt til å treffe alle egnede tiltak for å støtte de foresatte.**

Alle barn har rett til et sted å bo

Collage

Lage collage av bilder av forskjellige typer hjem/boliger i Norge og andre steder i verden. (Klippe ut bilder fra blader, aviser, brosjyrer og lignende)

Bygge bolig

Barna bygger forskjellige typer boliger av lego eller annet materiale.

Sanger

Jeg vil bygge meg en gård (Tekst: Elias Sehlstedt/Inger Hagerup, melodi: Alice Tegnér)

Litteratur:

Anthony Browne: Meg og deg. Mangschou.
Astrid Lindgren: Pippi Langstrømpe. Damm.
Max Velthuis: Frosken og den vide verda. Samlaget.

Barnekonvensjonens artikkel 27 dekker mye, blant annet retten til mat, vann og et sted å bo: **Barn har rett til en levestandard som er tilstrekkelig for deres utvikling. Foreldrene eller andre som har ansvar for barnet, har hovedansvar for å sikre de levevilkår som er nødvendige for barnets utvikling. Staten har plikt til å treffe alle egnede tiltak for å støtte de foresatte.**

Alle barn har rett til å spise nok og riktig mat

Mat fra hele verden

- Finn ut hvor sunn mat kommer fra, for eksempel mango (A-vitamin) og bananer fra Afrika, Tofu (soyabønner fra Japan), appelsiner fra Israel/Marokko...
- Lag collage med bilder av mat fra forskjellige land og verdensdeler.

Oppskrift fra Nigeria: Mango- og banan-sundae

1 mango
2 bananer
2 spiseskjeer sitronsaft
4 spiseskjeer appelsinsaft
Vaniljeis
Skrell mangoen og bananene og skjær dem i skiver. Ha frukten i en stor bolle.
Tilsett sitron- og appelsinsaft. Bland alt lett sammen. Fordel isen i dessertskåler med fruktblandingen over.

Sanger:

Grønnsakspisersang (Tekst og melodi: Thorbjørn Egner)
Rock’n roll, fiskeboll
Jeg er en liten undulat
Det bor en baker i Østre Aker
Diverse bordvers

Litteratur:

Laurence L. Afano: Spise. Aschehoug.
Kari Grossmann: Lillesøster spiser frokost. Gyldendal Tiden.
Katerina Janouch: Ingrid vil spise. Cappelen Damm.
Jan Mogensen: Det magiske tre. Cesam media.
Mattias Danielsson m.fl. og Dagny Holm (overs.): Rut og Knut ser på mat. Gyldendal.
Berit Nordstrand: Sukkerkok i hodet. Fraiva.
Kari Stai: Mopp og Mikko elsker mat. Samlaget

Barnekonvensjonens artikkel 27 dekker mye, blant annet retten til mat, vann og et sted å bo: **Barn har rett til en levestandard som er tilstrekkelig for deres utvikling. Foreldrene eller andre som har ansvar for barnet, har hovedansvar for å sikre de levevilkår som er nødvendige for barnets utvikling. Staten har plikt til å treffe alle egnede tiltak for å støtte de foresatte.**

Alle barn har rett til rent vann

Rent vann - et rollespill

Forklar at dere skal leke at dere ikke har vannkran hjemme, men må gå og hente vann. Forklar at mange mennesker i verden må gå langt hjemmefra for å finne vann. Gi alle et krus eller lignende og gå først til en kilde med skittent vann (dam, sølepytt, bolle/kan). Uttrykk glede over å ha funnet vann så raskt. Spør barna om de kan drikke dette. Konkluder med at dere må finne rent vann. Spør om barna vet hva som kan skje hvis de drikker skittent vann. Si at du vet det finnes rent vann et stykke unna. Snakk om hvor langt det er, hvor slitne og varme dere blir osv mens dere går. Når dere kommer fram, er det ikke noe vann der likevel. Fortell barna at vannkilder kan tørke inn hvis det ikke regner på lenge. Men du vet at det er en brønn/vannkran i neste landsby! På forhånd har du plassert en bøtte eller lignende med vann så langt unna som mulig (dersom det ikke er en utekran i nærheten som dere kan gå til.) Når dere kommer fram, lar du barna fylle koppene sine. Forklar at koppene egentlig er tunge bøtter som de må bære forsiktig hjem uten å miste noe vann. Ta en svingete, lang vei hjem og la barna helle vannet i en felles bøtte når dere endelig kommer ”hjem”.

Bomullsleken

Få barna til å rulle en bomullsbit mellom hendene før de vasker hendene. Be dem om å vaske hendene uten såpe og så ta på en ny bomullsbit, diskuter forskjellen. Få dem til å vaske hendene med såpe og så ta på en tredje bomullsbit og se forskjellen fra de to andre.

Glitterleken

Læreren eller noen av barna tar glitter på hånden, så tar han/hun et annet barn i hånden, deretter tar det barnet en annen i samme hånd osv. Når alle har blitt tatt i hånden, ber du dem om å se på hånden sin og se om de har glitter på den. Dette illustrerer hvordan bakterier sprer seg om man ikke vasker hånden etter at man har gått på toalettet. Man kan gjenta øvelsen, men la læreren/barna vaske hendene etter at de har tatt på glitter og før de tar de andre i hånden.

Tegn alt du bruker vann til i løpet av en dag!

Regle: Regn (Sigbjørn Obstfelder)

Sanger

Fire elementer (Tekst Eyvind Skeie, melodi Sigvald Tveit)
Vaskevisen for småbjørner (Tekst og melodi: Thorbjørn Egner)
Se, regndråper faller fra skyen ned

Høyt i skyen vil jeg sveve
Regne over hav og land
Bli til elver, sjøer, dammer
Jeg er våt, jeg heter VANN
(fra ”Fire elementer”)

Litteratur:

Sidsel Mørck og Richard Lunde: Anne og vannet. Lese – leke – lærebok. Barnas Forlag.
Helen Taylor: Min første faktabok om vann. Gyldendal Tiden.
Eli Kari Gjengedal: Vanvittig moro med vann. Kagge forlag.

Barnekonvensjonens artikkel 24:
Barnet har rett til best mulige helsetjenester og behandling for sykdom. Staten skal arbeide for å redusere barnedødelighet, sikre alle barn nødvendig legehjelp, gi gode helsetilbud til mødre etter fødselen og informere om helse og riktig kosthold. Staten skal avskaffe helsefarlige tradisjoner, samarbeide med andre land og ta hensyn til utviklingslandenes behov.

Alle barn har rett til hjelp når de er syke

- Aktiviteter**
- Doktorsisten
 - Fri rollelek med ”doktorsett”

Sanger
Gubben Noa (Tekst og melodi: C.M.Bellmann)
Dyrene i Afrika, utvalgte vers (Tekst: Thorbjørn Egner, Melodi: Aage Stentoft)

Litteratur:
Bjørn F. Rørvik: Prikkesyken. Cappelen Damm.
Katerina Janouch: Ingrid og Bassilusken. Damm.
Tor Åge Bringsværd: Karsten må på sykehus. Cappelen
Kari Grossmann: Lillesøster hos tannlegen. Gyldendal.
Gry Østrått Sædberg: Jone er full av prikker. Omnipax.
Thorbjørn Egner: Karius og Baktus. Cappelen

Barnekonvensjonens artikkel 28:
Barnet har rett til å gå på skole og få utdanning. Grunnutdanningen skal være gratis og obligatorisk. Staten skal sørge for forskjellige former for videregående utdanning og arbeide for å redusere antall barn som ikke fullfører skolegangen. Disiplin i skolen skal utøves på en måte som er forenlig med barnets menneskeverd. Staten skal også fremme internasjonalt samarbeid om utdanning og ta hensyn til utviklingslandenes behov.

Alle barn har rett til å gå på skole

- Aktiviteter**
- Sett frem et staffeli, kritt, og andre remedier for at barna kan leke skole.
 - Lottospill med bokstaver og tall.

Sanger
Nøtteliten (Tekst: Alf Prøysen, melodi: Johan Øian)
Lisa gikk til skolen (Tekst Ruth Sommerfeldt Jacobsen)
Bolla Pinnsvin (Tekst: Alf Prøysen, melodi: Johan Øian)
Alfabetsangen, melodi: Twinkle, twinkle little star
Tellesang: En og to og tre indianere

Litteratur:
Stian Hole: Garmanns sommer. Cappelen.
Gunilla Bergström: Hvor er skøyergutten Albert Åberg? Cappelen
Lauren Child: Jeg er helt altfor liten til å gå på skolen. Cappelen.
Gunilla Bergström: Albert Åberg leker med ord. Cappelen Damm
Tor Åge Bringsværd: Karsten og Petras ABC. Cappelen Damm

Barnekonvensjonens artikkel 31 dekker blant annet retten til å leke og retten til å hvile:
Barnet har rett til hvile, fritid og lek, og til å delta i kunst og kulturliv.

Alle barn har rett til å leke

Tall-lek fra Mbundubarna i Angola
Barna marsjerer rundt i en sirkel. En voksen roper opp et tall. Barna samler seg i grupper på størrelse med det aktuelle tallet. Grupper som er for store eller for små, er ute av leken. På mbundu heter tallene 1: mosi, 2: vali, 3: tatu, 4: gualla, 5: talu

Vegg-pistol-hare (lek fra Nepal)
Barna deler seg i to lag som står på hver sin rekke, vendt fra hverandre. Hvert lag blir enige om de skal være enten vegg, pistol eller hare. Når de er klare klapper de i hendene. Når begge lagene er klare gir lederen beskjed om at de kan snu seg. Alle snur seg mot hverandre samtidig og viser med kroppen hva laget har bestemt seg for å være: Vegg: stå rett opp og ned. Pistol: skytestilling. Hare: hold pekefingerne opp på hver side av hodet som ører. Haren vinner over veggen, pistolen vinner over haren og veggen vinner over pistolen. Laget som vinner, får et poeng. Har du lekt noe som ligner på denne leken?

Sanger
Jeg snører min sekk (Tekst: Margrethe Munthe, melodi: Mads Berg)
Sangleker som Bro, bro brille, Bjørnen sover, Per Sjuspring osv

Leker fra mange land finner du her:
<http://heiverden.no/undervisningsmaterieell/leker>

Litteratur:
Pija Lindenbaum: Kenneth og dokkene. Damm
Bente Bratlund: Mons Marius er ei løve. Mangschou.
Tor Åge Bringsværd: Karsten liker å danse. Cappelen.
Tor Åge Bringsværd: Karsten og Petra er bestevenner. Cappelen.
Guido Van Genechten: Max på lekeplassen. Aschehoug.
Kursa: Gata er for alle. Cappelen.

Barnekonvensjonens artikkel 31 dekker blant annet retten til å leke og retten til å hvile: [Barnet har rett til hvile, fritid og lek, og til å delta i kunst og kulturliv.](#)
Barnekonvensjonens artikkel 32:
[Barnet skal ikke utnyttes økonomisk gjennom arbeid. Det skal beskyttes mot arbeid som er skadelig, og går ut over dets utvikling og utdanning.](#)

Alle barn har rett til å hvile

Hvile og lytte

Alle barna ligger på gulvet (ev. på en pute). Hvilke lyder hører dere utenfor huset? Hvilke lyder hører dere i rommet? Hører dere noen lyder inni dere/i kroppen?

Spill rolig musikk for barna og be dem lytte til hva musikken «forteller dem».
(F.eks. Morgenstemning fra Griegs Per Gynt-suite,)
Syng en vuggesang eller repetisjonssang for barna, f. eks. «Langt inni skogen lå et lite berg».

Sanger

Vesle Petter vekkeklokke (Tekst: Amund Schrøder, melodi: Johan Øian)
Den lille Ole (Tekst: Petter Lemche, melodi: Ole Jacobsen)
So, ro lillemann (Tekst: Thorbjørn Egner, melodi: Christian Hartmann)
Trollmors vuggesang (Tekst og melodi: Margit Holmberg)

Litteratur:

Tor Åge Bringsværd: Karsten får ikke sove. Cappelen
Cressida Cowell: Emily Brown og Tingen. Aschehoug.
God natt!. Samlaget.
Erna Osland: Sov søtt, herr Spiss. Mangschou.
Mari Maurstad: De gode, gamle godnattsangene. Lunde
Lasse Løkvam: Vuggeviser på sengekanten. Zwoopy Mediahouse AS.

Barnekonvensjonens artikkel 23:
[Psykisk og fysisk funksjonshemmede barn har rett til å leve et fullverdig og anstendig liv. De skal få nødvendig omsorg og hjelp til best mulig utvikling, samt inkludering og deltakelse i samfunnet. Det skal tas særlig hensyn til utviklingslandenes behov.](#)

Alle barn som trenger det har rett til ekstra hjelp

Aktivitet

La barna prøve hvordan det føles ikke å se. To og to går sammen. Den ene med bind for øynene, den andre som ledsager. Etter en stund bytter de. Snakk sammen etterpå om erfaringene barna gjorde. Brukte de andre sanser (f.eks. hørsel) mer enn vanlig fordi de ikke så?

«Sånn er jeg, og sånn er det»
Serie fra NRK Super om barn med en ekstra utfordring å leve med:
<http://tv.nrksuper.no/serie/saann-er-jeg-og-saann-er-det>

Litteratur:

Frøydis Benestad Hågvær: Litt annerledes. Omnipax.
Tove Appeltgren og Salla Savolainen: Mari og hunden. Gyldendal.
Inger og Lasse Sandberg: Derfor må Petter nyse.

Barnekonvensjonens artikkel 12: [Barnet har rett til å si sin mening i alt som angår det, og barnets meninger skal tillegges vekt.](#)

Alle barn har rett til å si ifra og bli tatt på alvor

Tommel opp/tommel ned

Tommel opp/tommel ned som tegn på enighet/uenighet. Kom med påstander som barna kan være enige/uenige i ved å vise det med tommelen.

Ringen rundt

Stille enkle spørsmål som alle skal svare på a'la "Hva liker du best av det vi gjør i barnehagen/på skolen?" eller "Hva er det beste du får til middag?" Den som har ordet kan for eksempel ha et kosedyr eller lignende i hånden som han/hun gir videre til nestemann når vedkommende har svart.

Følelseskort

Kort med bilder av barn, bamser etc som uttrykker forskjellige følelser. Fint utgangspunkt for samtale om følelser. Det finnes forskjellige, for eksempel: Pia Jones: Sometimes I Feel... Utgitt av Speechmark.
The Bears, fra Innovative resources. innovativeresources.org/resources/card-sets/bears-cards/

Speil:

To og to går sammen. Den ene speiler den andres ansiktsuttrykk eller bevegelser. Etter en stund byttes rollene.

Sang

Er du veldig glad og vet det...

Litteratur:

Gro Dahle: Snill. Cappelen.
Oscar Brenifiér: Hva tenker du om følelser?
Gunilla Bergström: Du er for liten, Albert Åberg. Cappelen.
Gro Dahle: Bak Mumme bor Moni. Cappelen.
Birte Svaton og Bo Gaustad: Hva er følelser?

Barnekonvensjonens artikkel 14:
[Barnet har rett til tanke-, samvittighets- og religionsfrihet. Staten skal respektere foreldrenes retter og plikter til å opplyse barnet om dets rettigheter i slike spørsmål.](#)
Barnekonvensjonens artikkel 30:
[Barn som tilhører en minoritet eller urbefolkning, har rett til å leve i pakt med sin kultur, religion og eget språk sammen med andre i sin gruppe, .](#)

Alle barn har rett til å tro på det de vil

Aktiviteter

- Lage en kalender/oversikt over religiøse høytidsdager for barna i barnehagen.
- Barna viser hverandre bilder av ulike religiøse aktiviteter hvor de selv deltar.
- Barna tar med og viser hverandre bøker eller gjenstander som brukes i religionsutøvelsen.
- Barna fremfører en sang eller tekst som er knyttet til deres livssyn.

Sanger

Din tanke er fri (Tekst: Alf Cranner, melodi: tysk folkeviser)
Bønn (Tekst: Thorbjørn Egner, melodi: Henrik Tofte)

Litteratur:

Alan Brown: Min religion. Esstess.
Oscar Brenifiér: Meningen med livet.
Vigdis Wang: Tessa og Gud. Publica

Barnekonvensjonens artikkel 19:
Staten skal beskytte barnet mot alle former for vold eller mishandling, forsømmelse eller utnytting.
Barnekonvensjonens artikkel 34:
Barnet skal beskyttes mot alle former for seksuell utnytting og misbruk. Staten skal sette i verk alle nødvendige tiltak, nasjonalt og internasjonalt, for å verne barn mot slik utnytting.

Alle barn har rett til å bestemme over sin egen kropp

Tegne
2 og 2 barn kan tegne rundt hverandre på store ark og så sette på hår, øyene, nese osv. Her kan det også jobbes med følelser hvor det brukes farger på forskjellige følelser.

Gjør-det-selv-klem
Legg venstre arm på høyre skulder og høyre arm på venstre skulder og klem til!

Tegnefilm
Trøbbel av Else Myklebust. Fin syv minutters tegnefilm for de eldste barna i barnehagen og småskolebarn. Distributør: Norsk Filminstitutt

Sanger
Hode, skulder, kne og tå i mange varianter, for eksempel:
hode, skulder, mage, lår / armer, hender, kne og tå osv.
Hvis dine ører henger ned (Tekst og melodi: Øystein Sunde)
Du har to øyne som du kan se med (Tekst Sissel Castberg, melodi: Kåre Grøttum)
Tommelfinger, tommelfinger, hvor er du?

Litteratur:

Gro Dahle og Svein Nyhus: Blekkspruten. Cappelen Damm
Eli Rygg og Margrete Wiede Aasland: Jeg er meg! Min meg. Høyskoleforlaget.
Eli Rygg: Jeg sa ikke kom inn. Gyldendal
Mary-Ann Oshaug og Kristine Gøthesen: Mats og den vonde hemmeligheten. Kontakt Incestsenteret i Vestfold

Barnekonvensjonens artikkel 19:
Staten skal beskytte barnet mot alle former for vold eller mishandling, forsømmelse eller utnytting.

Alle barn har rett til å ha det trygt og godt

Aktiviteter
Benytt samme aktiviteter som over og på neste side.
("Alle barn har rett til å bestemme over sin egen kropp")

Litteratur:

Daniele Evelin Alves: Inni mamma. Figenschou forlag
Birte Svaton og Bo Gaustad: Hva er følelser? Cappelen Damm
Gro Dahle og Svein Nyhus: Sinna mann. Cappelen
Magne Raundalen og Jon-Håkon Schultz: Hjelp – pappa slår! Pedagogisk Forum
Trond Viggo Torgersen: Kroppen. Det Norske Samlaget

Gode berøringer (av Jannicke Meyer Christensen):
Massasje i barnehagen kan gi barna en opplevelse av gode berøringer. Det er en måte for personalet å gi trygghet og roe ned. "Barn som masserer hverandre, slår ikke hverandre" (Ann Eek). Mangel på berøring er skadelig både for menneskebarn og dyreunger. Barn som får tilstrekkelig med næring, men for lite berøring, utvikles ikke normalt, verken fysisk eller psykisk. Værhistorien er et godt utgangspunkt for massasje. Når barna har blitt massert av voksne noen ganger, kan de også massere hverandre. For å unngå misforståelser og spekulasjoner, er det viktig at foreldrene får være med på dette. Ta berøring opp som et punkt på et foreldremøte. Snakk om viktigheten av berøring i dagens samfunn med tanke på stress.

Værhistorien - spør først den som skal bli massert om han/hun vil ha massasje!

Det var en gang en stor sol som var rund og gul...	Lag en stor sirkel med flat hånd på barnets rygg – med solen og klokken. Legg gjerne den andre hånden på barnets skulder.	
...og den varmet opp hele jorden med sine stråler	Lag stråler ut fra midten, helt ut mot sidene.	
Men så kom små skyer foran solen	Lag små skyer med fingertuppene.	
Siden kom vinden, og det begynte å blåse, og det blåste sterkere... og sterkere...og sterkere...	Stryk med hendene fra side til side... hardere og hardere – lag gjerne lyd.	
...til det ble orkan	Begynn lengst oppe og lag "orkan-lignende" bevegelser med fingrene.	
Så kom det lyn	Lag lyn med fingrene, ovenfra og ned, gjerne med "lynlyder"; sst-sst.	
Så kom det et forferdelig tordenvær	Klapp på ryggen med håndflatene.	
Og så kom regnet	Begynn lengst oppe på ryggen og stryk nedover med fingertuppene.	
Og det regnet mer... og mer...	Det samme som over, men fortere og fortere.	
...til det ble haggel... og mer haggel	Tappe med fingertuppene – hardere og hardere.	
Så begynte det å snø, og alt ble hvitt og vakkert	Roligere stemme, lette og sakte trykk med fingertuppene.	
Den eneste som var ute, var katten som gikk i den fine, hvite, myke snøen... Så kom det en katt til og enda en katt. Og de satte seg og så utover alt det vakre.	Rull hånden oppover, først den ene siden, så midten og så den andre siden. Kna forsiktig på skuldrene.	
Senere kom tåken og la seg, og alt ble stille.	La begge hendene ligge stille på ryggen.	
Og nå kommer solen og varmer opp jorden en gang til.	Løft hendene sakte bort og takk for massasjen.	

Barnekonvensjonens artikkel 7:
Barnet skal ha et navn og en nasjonalitet helt fra det er født og, så langt det er mulig, kjenne sine foreldre og få omsorg av dem.
Barnekonvensjonens artikkel 20:
Barn som er uten familiemiljø, har særlig rett på beskyttelse og omsorg, for eksempel i plassering i fosterhjem eller, om nødvendig, ved egnet institusjon eller ved adopsjon.

Alle barn har rett til omsorg

Forskjellige familier

La barna bruke små dukker (se ”rettighetsgjenstander” s. 9) til å presentere sine respektive familier – i betydningen dem man bor sammen med. Ettersom presentasjonen går sin gang, vil de antakelig erfare at familiekonstellasjonene er svært forskjellige. Alternativt kan barna tegne eller lage sin egen familie i trolldeig eller annet materiale. Snakk om at ulike familier likevel gjør mange av de samme aktivitetene; spiser sammen, leker, gjør rent, sover ...

Sang

Bestemor. (Tekst: O.W.Falck-Ytter - melodi: Madsen-Steengaard)

God morgen alle sammen. Trad.

Vi har en tulle. Margrethe Munthe

Litteratur:

Mary Hoffmann (overs.: Anne Horn): Familiemyldreboka. Omnipax
Silje Hrafa: Den mangfoldige familien. (Bokpakke inkl. sanger) Aschehoug

Barnekonvensjonens artikkel 22:
Flyktningbarn og barn som søker flyktning-status, skal få beskyttelse og hjelp. Staten skal i samarbeid med internasjonale organer hjelpe barn som er alene til å bli gjenforent med sin familie.

Alle barn i fare har rett til beskyttelse

Aktivitet

Be barna tenke seg at de skal flytte langt av sted. De må ta med seg alt de trenger. La dem tenke litt over hva de virkelig ville trenge for at det nye stedet skulle bli et godt sted for barn å vokse opp. På forhånd har du lagt klar en bag, ”rettighetsgjenstandene” beskrevet på s 9 pluss noen gjenstander som symboliserer noe som er fint å ha, men ingen rettighet, for eksempel godteri, kosedyr, dataspill osv.

Forklar at du har noen ting som kan hjelpe dem med planleggingen – noen av tingene skal symbolisere noe som ikke går an å putte i en bag. (For eksempel symboliserer de små dukkene familien din.) Vis en ting av gangen. Diskutér hva den står for. Vil de trenge den? Er det noe som er viktig for alle barn? Hvis det ikke blir enighet, la barna stemme over om de skal ta den med eller ikke. Dersom barna har tatt med veldig mye, kan du si at de blir nødt til å ta ut én ting. La dem diskutere seg til hva det skal være, eventuelt avgjøre med avstemning.

Sanger:

Sommerfuggel i vinterland (Halfdan Sivertsen)

Tenn lys (Tekst: Eyvind Skeie, melodi: Sigvald Tveit)

Litteratur:

Bart Moeyaert: Afrika bakenfor gjerdet
Kaia Brønne: Fremmed. Aschehoug.
Gunilla Bergström: Albert Åberg og soldatpappaen. Cappelen.

Barnekonvensjonens artikkel 2:
Rettighetene i konvensjonen gjelder alle barn, uten unntak.
Staten skal sørge for at ingen blir diskriminert.

Alle barn har like rettigheter

Vi er unike

La barna stå sammen to og to. Be dem se på hverandre og fortelle hva de ser som er likt (begge har to ben, en munn osv) / noe de ikke ser som er likt (alder, språk...) / noe som er både likt og forskjellig (for eksempel hår med forskjellig hårfarge/lengde) / noe som er forskjellig (høyde, klær ...) / noe begge kan (løpe, telle til ti ...) / noe én kan, men ikke den andre (svømme, ride, sykle, knytte skolissene...). Snakk om at mye er likt for alle samtidig som alle er forskjellige. Ingen kan alt, men alle kan noe. Ingen er helt lik deg – du er unik!

Vi feirer forskjellene

Forklar at dere skal ha en liten lek om alt som gjør dere til dem dere er. Velg ut ulike kategorier og be dem reise seg, for eksempel alle gutter, alle med brune øyne, alle som har en bror, alle som liker å tegne osv. For hver gruppe som reiser seg klapper de andre. Snakk om at alle klappet for noen og ble klappet for. Hvordan var det å bli klappet for? Hvordan var det å klappe for andre? – Alle kan føle seg spesielle og hjelpe andre til å føle seg spesielle.

Diskriminering

For litt eldre barn: Diskutér om det alltid er sånn at vi får andre til å føle seg spesiell på grunn av forskjellene. Definér grupper som i de foregående aktivitetene og gi gruppene fordeler de andre ikke nyter godt av. La for eksempel bare de med brune øyne se et bilde du viser fram eller de som er seks år få smake på sjokoladen. Diskutér hvordan det føltes å være utenfor. Er det rettferdig at øyenfargen bestemmer hva du får være med på? Vet noen om noe liknende som har hendt med dem eller noen de vet om? Forklar at når noen blir nektet noe på grunn av urettferdighet, kalles det diskriminering.

Sanger:

Barn har rett. (Tekst og melodi: Gustav Lorentzen)

Vi er alle søsken (Tekst og melodi: Unni Johansen Cacace)

Morgendagens søsken (Tekst: Eivind Skeie, melodi: Sigvald Tveit)

Vi rekker våre hender (Tekst og melodi: Dagfinn Rimestad)

Litteratur:

Alle barn har rett til-. Libretto. UNICEF
Barnas rettigheter. Carlsen forlag og UNICEF
Annlaug Auestad: Kuvenninnene. Samlaget.
Dorthea Hysing, (overs.): Mitt liv. Damm og UNICEF
Barnabas og Anabel Kindersley, Kathrine Hake (overs):
Barn som meg! Damm i samarbeid med UNICEF
Pija Lindenbaum: Rikki og vennene hans. Aschehoug.
Morten N. Pedersen: Bo blir til overs. IKO-forlaget AS
Gunilla Bergström: Albert og udyret. Cappelen.
Siv Widerberg: Revehiet barnehage oisann! Samlaget.

SLIPP BARNA TIL!

FN-dagen står sterkt i norske barnehager og skoler. Mange har gode tradisjoner med aktiviteter som fokuserer på kulturelt mangfold og globale temaer. Barnekonvensjonsdagen, 20. november, er også en dag som brukes til å fokusere på barns rettigheter.

FNs barnekonvensjon gir barn som tilhører en etnisk, religiøs eller språklig minoritet eller urbefolkning rett til å leve i pakt med sin kultur. Dette gjenspeiles i rammeplanen for barnehager som understreker at barn skal få oppleve at det finnes mange måter å tenke, handle og leve på, og at alle barn skal føle seg sett og anerkjent for den de er. For de yngste barna bør en ta utgangspunkt i mangfoldet som er representert i gruppen eller klassen og være så konkret som mulig. FN-dagen er en fin mulighet til å bli kjent med hverandres sanger, mat, ritualer, språk, klesskikk og eventuelt opprinnelsesland. La barna selv fortelle og vise! Mange barnehager og klasser med kulturelt mangfold inviterer også foreldrene til sammenkomster der familiene presenterer sine tradisjoner og kultur.

En naturlig konsekvens av å lære om fattigdoms-problematikken og hjelpearbeidet som gjøres, er å gi barna mulighet til å være med og bidra selv. Hvis barnehagen eller skolen er i nærheten av et asylmottak, kan det hende mottaket har behov for klær eller leker. –Eller kanskje barn fra mottaket kunne komme på besøk? Husk å kontakte mottaket før planene legges!

Mange gjennomfører ulike typer innsamlingsaksjoner i forbindelse med FN-dagen. En kan for eksempel arrangere kafé eller invitere til underholdning og ta inn-gangspenger. Kanskje en kan få gaver til utlodning fra en lokal butikk... En annen mulighet er ”Barnas egen høst-utstilling” – en salgsutstilling med malerier og eventuelt andre ting barna har laget. Maleriene kan for eksempel illustrere ulike rettigheter inspirert av rettighetskortene. Inntektene fra utstillingen går til et hjelpeprosjekt for barn som trenger det.

Skoler over hele landet og stadig flere barnehager deltar i UNICEF-runden. Det er et solidaritetsløp der barna løper og blir sponset for hver runde de tilbakelegger. Pengene går til skolegang for afrikanske barn. Les mer om UNICEF-runden her: www.unicefrunden.no

UNICEF

- er FNs barnefond og verdens største hjelpe-organisasjon for barn
- arbeider for barns rettigheter i over 190 land og områder gjennom nødhjelp og langsiktig utviklingsarbeid, informasjon og påvirkningsarbeid
- har mottoet ”For hvert barn” og samarbeider med myndigheter, organisasjoner, næringsliv og enkeltmennesker om å
 - utvikle lovverk som beskytter barn bedre
 - gi barn den beste start på livet
 - hjelpe barn til å overleve og få et godt liv
 - gi barn skole og utdanning
 - beskytte barn der de bor
 - informere om barns rettigheter
- får ikke penger fra FN-systemet, men er helt avhengig av frivillige gaver
- UNICEF Norge er en av 36 nasjonale støttekomiteer som driver innsamling til UNICEFs internasjonale arbeid, informasjon og påvirkningsarbeid.

(Les mer på www.unicef.no)

DET KAN VÆRE VANSKELIG Å FORKLARE UNICEF FOR SMÅ BARN. HER ER NOEN FORSLAG:

Spør om noen av barna vet hva slags navn arbeidsplassen til foreldrene har (eks: Haugen skole, Rema 1000, Gjensidige, NSB osv). Så kan du jo minne dem på at navnet på din arbeidsplass er navnet på barnehagen (ev. skolen) de går i! Deretter forteller du dem at mange mennesker i nesten alle land i verden har jobb i noe som heter UNICEF: De jobber for å gi alle barn det de trenger, sånn som mat, klær, et sted å bo, voksne som tar seg av dem, at de skal få være trygge, gå på skole og leke og få hjelp og medisiner når de er syke. Alle barn har rett til det, men mange får ikke det de har rett til. Menneskene i UNICEF jobber sammen med mange andre for å kunne hjelpe så mange barn som mulig. De samarbeider også med dem som bestemmer (myndighetene) i landet der de er, så de kan lage regler (lover) som er gode for barna. Mange mennesker gir penger til UNICEF så UNICEF kan hjelpe flere.

Du kan også ta utgangspunkt i tegningen i UNICEFs logo (jordkloden, mor og barn, olivenblad*) og si at UNICEF har en tegning for dem som ikke kan lese for å fortelle hva de jobber med. – Så kan barna se på tegningen og komme med forslag selv!

*Olivenbladet er et symbol på håp og fred.

Litteratur for de voksne

Magne Raundalen og Jon-Håkon Schultz: *Kan vi snakke med barn om alt?* Pedagogisk Forum

Aud Fosseng: *Snakk med barn om følelser.* Kommuneforlaget.

Merete Holmsen: *Samtalebilder – en vei til kommunikasjon med barn.* Damm undervisning.

Berit Bae, Brit Johanne Eide, Nina Winger og Aud Eli Kristoffersen: *Temahefte om barns medvirkning.* Kunnskapsdepartementet.

Reidar Hjermann og Knut Haanes (red.): *Barn.* Universitetsforlaget.

Njål Høstmælingen, Elin Saga Kjørholt og Kirsten Sandberg: *Barnekonvensjonen – barns rettigheter i Norge.* Universitetsforlaget.

Knut Storberget, Beret Bråten, Ellen Rømming, Kristin Skjørten og Astri Aas-Hansen (red.): *Bjørnen sover – om vold i familien.* Aschehoug.

Anne Louise Kirkengen: *Hvordan krenkede barn blir syke voksne.* Universitetsforlaget.

Marit Hoem Kvam: *Seksuelle overgrep mot barn.* Universitetsforlaget.

Margrete Wiede Aasland: “ ...si det til noen...” En bok om seksuelle overgrep mot barn og unge. Høyskoleforlaget.

Artikkelsamling som kan lastes ned fra departementenes nettsider: *Seksuelle overgrep mot barn – en veileder for hjelpeapparatet.* (Eget kapittel om barnehagens rolle) Publikasjonskode IS 1060

METHODISK/VEILEDERE

UNICEF Norge: Du er viktigere enn du tror – også for andres barn. Gratis veilederhefte til foreldre med barn i barnehagen, samt veilederhefte for deg som jobber i barnehagen.

Redd Barna: ”Barnerettigheter – Ideer til metodiske opplegg i barnehage og småskole.”

Kanvas: Verdispill for ansatte og barn i barnehager for å fremme dialog og drøftinger rundt verdier det er viktig å forholde seg til.

SANGER

Mange sangtekster finner du på nettet

Sangene finnes også med noter i flere barnesangbøker, for eksempel:

Den store sangboken. Gyldendal

Vi er alle søsken. Norsk Musikkforlag

Våre beste viser og barnesanger. Norsk Fakta Forlag

Nyttige kontakter

Alarmtelefon for barn og unge tlf 116 111, www.116111.no For barn og unge som trenger hjelp og for deg som er bekymret for et barn eller en ungdom.

Barneombudet www.barneombudet.no

Barnehagestiftelsen Kanvas www.kanvas.no

Samarbeidsrådet for tros og livssynssamfunn (STL) www.trooglivssyn.no tlf 23 08 13 39/40

Voksne for Barn www.vfb.no Bekymringstelefon for foreldre og andre voksne: 810 03 940

Barnevernvakten www.barnevernvakten.no

Fellesskap mot seksuelle overgrep (FMSO) Nettsiden www.fmso.no har oversikt over 22 støttesentre over hele landet som tilbyr hjelp.

Barnehusene. www.statensbarnehus.no Barnehusene skal gi barn som utsettes for overgrep oppfølging i form av at hjelp, omsorg og behandling. Man skal også kunne gi veiledning og råd til pårørende. Det er barnehus i Tromsø, Trondheim, Bergen, Hamar, Oslo, Kristiansand, Stavanger, Bodø, Moss, Sandefjord og Ålesund

Barnekonvensjonen - UNICEF Norges forkortede og forenklede utgave

1: 18 år

Alle under 18 år er barn hvis ikke en lavere alder er lovfestet av staten

2: Ingen diskriminering

Rettighetene i konvensjonen gjelder alle barn, uten unntak. Staten skal sørge for at ingen blir diskriminert.

3: Barnets beste

Alt myndigheter og organisasjoner gjør som angår barn, skal ta hensyn til barnas beste. Staten skal sørge for at tilbud for barn følger gjeldende standard, særlig med hensyn til sikkerhet, helse, personalets antall og kvalifikasjoner så vel som overoppsyn.

4: Statens ansvar

Staten har ansvaret for at barns rettigheter blir respektert.

5: Foreldreansvaret

Staten skal respektere de rettigheter og plikter som de voksne med ansvar for barnet har for å gi barnet veiledning og støtte, slik at barnet kan utøve rettighetene i konvensjonen.

6: Retten til liv

Staten skal så langt som mulig sørge for at barnet overlever og får utvikle seg i henhold til sitt potensial.

7: Navn og statsborgerskap

Barnet skal ha et navn og en nasjonalitet helt fra det er født og, så langt det er mulig, kjenne sine foreldre og få omsorg av dem.

8: Identitet

Staten skal respektere barnets rett til å bevare sin identitet, herunder nasjonalitet, navn og familieforhold. Dersom barnet ulovlig blir fratatt dette, skal staten snarest mulig bidra til gjenoppretting.

9: Holde familien sammen

Barnet skal ikke skilles fra foreldrene sine mot sin vilje, unntatt når det er nødvendig av hensyn til barnets beste.

10: Familiegjenforening

Søknader om familiegjenforening over landegrenser skal behandles på en positiv, human og rask måte. Barnet har rett til jevnlig kontakt med begge foreldre.

11: Ulovlig bortføring / tilbakehold

Staten skal hindre at barn ulovlig blir tatt ut av et land eller hindret fra å komme tilbake. Staten skal gjøre avtaler med andre land for å få til dette.

12: Å si sin mening og bli hørt

Barnet har rett til å si sin mening i alt som angår det. Barnets meninger skal tillegges vekt.

13: Få og gi informasjon

Barnet har rett til yttringsfrihet, til å få og gi informasjon og ideer av alle slag og på alle måter.

14: Tanke- samvittighets- og religionsfrihet

Barnet har rett til tanke-, samvittighets- og religionsfrihet. Staten skal respektere foreldrenes retter og plikter til å opplyse barnet om dets rettigheter i slike spørsmål.

15: Organisasjonsfrihet

Barnet har rett til å delta i organisasjoner og fredelige samlinger.

16: Rett til privatliv

Barnet skal ikke utsettes for tilfeldig eller ulovlig innblanding i sitt privatliv, sin familie, sitt hjem eller sin korrespondanse. Det skal beskyttes mot ulovlig angrep mot ære og omdømme.

17: Massemedia

Staten skal sikre barn mulighet til informasjon

fra ulike nasjonale og internasjonale kilder. Staten skal oppmuntre massemedia og forleggere til å spre informasjon for barn som utvikler toleranse, respekt for eget opphav og kulturell identitet, kunnskap, samt til å lage eget barnestoff, også for minoritetsbarn. Staten skal beskytte barna mot skadelig informasjon.

18: Foreldreansvaret

Foreldrene har hovedansvaret for barnets oppdragelse og utvikling, som skal være til det beste for barnet. Staten skal sørge for at det finnes institusjoner og ordninger innen barneomsorg som også tar hensyn til utearbeidende foreldre.

19: Beskyttelse mot misbruk

Staten skal beskytte barnet mot alle former for vold eller mishandling, forsømmelse eller utnyttning.

20: Barn uten omsorg fra familien

Barn som er uten familiemiljø, har særlig rett til beskyttelse og omsorg, for eksempel ved plassering i fosterhjem, eller om nødvendig ved en passende institusjon eller ved adopsjon.

21: Adopsjon

Adopsjon skal bare finne sted i samsvar med loven og godkjennes av myndighetene. Adopsjon utenlands skal ikke føre til urettmessig økonomisk fortjeneste og bør betraktes som et alternativ når det ikke på noen egnet måte er mulig å dra omsorg for barnet i hjemlandet.

22: Flyktningbarn

Flyktningbarn og barn som søker flyktningstatus, skal få beskyttelse og hjelp. Staten skal i samarbeid med internasjonale organer hjelpe barn som er alene til å bli gjenforent med sin familie.

23: Funksjonshemmede

Psykisk og fysisk funksjonshemmede barn har rett til å leve et fullverdig og anstendig liv. De skal få nødvendig omsorg og hjelp til best mulig utvikling, samt inkludering og deltakelse i samfunnet. Det skal tas særlig hensyn til utviklingslandenes behov.

24: Helse

Barnet har rett til best mulige helsetjenester og behandling for sykdom. Staten skal arbeide for å redusere barnedødelighet, sikre alle barn nødvendig legehjelp, gi gode helsetilbud til mødre etter fødselen og informere om helse og riktig kosthold. Staten skal avskaffe helsefarlige tradisjoner, samarbeide med andre land og ta hensyn til utviklingslandenes behov.

25: Barn under offentlig omsorg

Barn plassert i omsorgs- og behandlingstiltak utenfor familiemiljøet, skal få jevnlig vurdering av behandlingen og oppholdet der.

26: Sosiale tjenester

Barnet skal få den hjelpen og økonomiske støtten det har krav på etter landets lover.

27: Levestandard

Barn har rett til en levestandard som er tilstrekkelig for deres utvikling. Foreldrene eller andre som har ansvar for barnet, har hovedansvar for å sikre de levevilkår som er nødvendige for barnets utvikling. Staten har plikt til å treffe alle egnede tiltak for å støtte de foresatte.

28: Utdanning

Barnet har rett til å gå på skole og få utdanning. Grunnutdanningen skal være gratis og obligatorisk. Staten skal sørge for forskjellige former for videregående utdanning og arbeide for å redusere antall barn som ikke fullfører skolegangen. Disiplin i skolen skal utøves på en måte som er forenlig med barnets menneskeverd. Staten skal også fremme internasjonalt samarbeid om utdanning og ta hensyn til utviklingslandenes behov.

29: Målet med utdanning

Utdannelsen skal utvikle barnets evner og personlighet så langt det er mulig. Den skal fremme holdninger om fred og toleranse og respekt for menneskerettighetene og naturen.

30: Minoriteter og urbefolkning

Barn som tilhører en minoritet eller urbefolkning, har rett til å leve i pakt med sin egen kultur, religion og språk sammen med andre i sin gruppe.

31: Lek og fritid

Barnet har rett til hvile, fritid og lek, og til å delta i kunst og kulturliv.

32: Barnearbeid

Barnet skal ikke utnyttes økonomisk gjennom arbeid. Det skal beskyttes mot arbeid som er skadelig, og går ut over dets utvikling og utdanning.

33: Narkotika

Barnet skal beskyttes mot ulovlig bruk, salg og produksjon av narkotika.

34: Seksuell utnyttning

Barnet skal beskyttes mot alle former for seksuell utnyttning og misbruk. Staten skal sette i verk alle nødvendige tiltak, nasjonalt og internasjonalt, for å verne barn mot slik utnyttning.

35: Bortføring og salg

Staten skal gjøre det den kan, nasjonalt og internasjonalt, for å forhindre alle typer kidnapping, bortføring eller salg av barn.

36: Utnytting

Staten har plikt til å beskytte barn mot alle former for utnyttning som på en eller annen måte kan være skadelig for barnet.

37: Fengsel, dødsstraff og tortur

Barn må ikke utsettes for tortur eller nedverdiggende behandling. Dødsstraff eller fengsel på livstid er ikke tillatt hvis forbrytelsen ble begått før fylte 18 år. Barn i fengsel skal holdes adskilt fra voksne hvis ikke det motsatte er best for barnet. Fengsling skal bare benyttes som siste utvei og for et kortest mulig tidsrom. Pågripelse og fengsling skal skje lovlig, og barnet har rett til juridisk og annen passende hjelp og til å få en rask og uavhengig vurdering av sin sak.

38: Barn i krig

Staten skal gjøre alt som er mulig for å hindre at barn under 15 år deltar i krigføring. (En tilleggsprotokoll har hevet aldersgrensen til 18 år)

39: Hjelp tilbake til normalt liv

Staten skal gjøre alt som er mulig for å hjelpe barn som har vært utsatt for misbruk, tortur, forsømmelse eller annen nedverdiggende behandling, tilbake til et normalt liv.

40: Behandling i saker om straff

Barn som er anklaget eller dømt for straffbare handlinger, har rett til å bli behandlet med respekt og på en måte som styrker barnets respekt for menneskerettighetene. Målet er at barnet finner en konstruktiv plass i samfunnet. Staten skal bestemme en kriminell lavalder. Det skal være mulig å få overprøvet en dom av en høyere myndighet eller domstol. Barnet skal få gratis hjelp av tolk hvis det ikke snakker det språket som blir brukt.

41: Når andre lover er bedre

Hvis andre nasjonale lover eller folkeretten sikrer barnet bedre enn denne konvensjonen, gjelder disse lovene og ikke konvensjonen.

42: Konvensjonen skal gjøres kjent

Staten er forpliktet til å gjøre konvensjonens innhold kjent for voksne og barn. 43-54: Gjennomføring, oppfølging og eierskap Disse artiklene tar for seg den ”tekniske”

SENTRALE FØRINGER I RAMMEPLAN FOR BARNEHAGEN:

- Barnehagen skal bygge på grunnleggende verdier som demokrati, mangfold, gjensidig respekt, åndsfrihet, likeverd og solidaritet og alle handlinger og avgjørelser som berører barnet, skal ha barnets beste som grunnleggende hensyn.
- Ulike meninger og perspektiver skal få komme til uttrykk og være utgangspunkt for utviklingen av barnehagen som demokratisk fellesskap.
- Barn skal få oppleve at det finnes mange måter å tenke, handle og leve på.
- Barnehagen skal omfatte lokale, nasjonale og internasjonale perspektiver.
- Barnehagen skal ha et bevisst forhold til at barn kan være utsatt for omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep og vite hvordan den kan forebygge og oppdage dette.
- Barnehagen skal fremme kommunikasjon og språklig kompetanse
- Personalet skal utfordre barnas tenkning og invitere dem inn i utforskende samtaler.
- Personalet skal gi barna begynnende kjennskap til betydningen av menneskerettighetene, spesielt barnekonvensjonen.

FNS KONVENSJON OM BARNETS RETTIGHETER, ARTIKKEL 42:

- Staten er forpliktet til å gjøre konvensjonens innhold kjent for barn og voksne

Barnas Rettighetskort er et metodisk verktøy i dette arbeidet. Kortene tenkes brukt som utgangspunkt for dialog. I heftet finner du bakgrunnsinformasjon og tips til aktiviteter, sanger og litteratur. Materiellet er utviklet med tanke på de eldste barna i barnehagen, men kan også brukes i småskolen.

UNICEF Norge
Tlf 24 14 51 00

mail@unicef.no
www.unicef.no

ISBN 978-82-7097-049-0